

Mål C-501/20**Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler****Datum för ingivande:**

6 oktober 2020

Hänskjutande domstol

Audiencia Provincial de Barcelona (Spanien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

18 september 2020

Klagande:

M P A

Motpart:

L C D N M T

Saken i målet vid den nationella domstolen

Talan om äktenskapsskillnad och avveckling av makarnas förmögenhetsförhållanden, i vilken det även framställs yrkanden om vårdnad om och föräldraansvar för de underåriga barnen samt yrkanden om underhållsbidrag för barnen och reglering av rätten att nyttja makarnas gemensamma bostad i Togo.

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF avseende tolkningen av artiklarna 3 och 8, och i förekommande fall artiklarna 6, 7 och 14, i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (EUT L 338, 2003, s. 1), samt artikel 3, och i förekommande fall artikel 7, i rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet (EUT L 7, 2009, s. 1).

Tolkningsfrågor

- 1) Hur ska begreppet hemvist i artikel 3 i förordning nr 2201/2003 och i artikel 3 i förordning nr 4/2009 tolkas med avseende på personer som är medborgare i en medlemsstat och som uppehåller sig i ett tredjeland för att utföra uppgifter som de anförtrotts i egenskap av Europeiska unionens kontraktsanställda och som i det tredjelandet anses vara diplomatiska företrädare för Europeiska unionen när deras vistelse i den staten är knuten till utövandet av de uppgifter som de utför för unionen?
- 2) Om fastställandet av makarnas hemvist i den mening som avses i artikel 3 i förordning nr 2201/2003 och i artikel 3 i förordning nr 4/2009 är beroende av deras ställning som Europeiska unionens kontraktsanställda i ett tredjeland, hur påverkar deras hemvist fastställandet av de underåriga barnens hemvist enligt artikel 8 i förordning nr 2201/2003?
- 3) För det fallet att barnen inte anses ha hemvist i det tredjelandet, kan då moderns anknytning genom medborgarskap, hennes hemvist i Spanien innan äktenskapet ingicks, de underåriga barnens spanska medborgarskap och den omständigheten att de är födda i Spanien, beaktas vid fastställandet av deras hemvist enligt artikel 8 i förordning nr 2201/2003?
- 4) För det fallet att det fastställs att föräldrarna och barnen inte har hemvist i en medlemsstat, med beaktande av att det enligt förordning nr 2201/2003 inte finns någon annan medlemsstat som är behörig att pröva talan, förhindrar då den omständigheten att svaranden är medborgare i en medlemsstat att bestämmelserna om behörighet i övriga fall i artiklarna 7 och 14 i förordning nr 2201/2003 tillämpas?
- 5) För det fallet att det fastställs att föräldrarna och barnen inte har hemvist i en medlemsstat, vid fastställandet av underhållsbidraget för barnen, hur ska då det forum necessitatis som avses i artikel 7 i förordning nr 4/2009 tolkas, och, i synnerhet, vilka villkor ska vara uppfyllda för att slutsatsen ska kunna dras att ett förfarande inte rimligen kan inledas eller genomföras eller visar sig vara omöjligt i ett tredjeland till vilken tvisten har nära anknytning (i förevarande fall Togo)? Måste parten styrka att han eller hon har inlett eller försökt inleda förfarandet i den staten med negativt resultat och utgör någon av parternas medborgarskap en tillräcklig anknytning till medlemsstaten?
- 6) Om i ett fall som det här aktuella, i vilket makarna har stark anknytning till medlemsstater (medborgarskap, tidigare hemvist), ingen medlemsstat är behörig genom tillämpning av reglerna i förordningarna, strider det då mot artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna?

Anförda unionsbestämmelser

Förordning nr 2201/2003, artiklarna 3, 6, 7, 8 och 14.

Förordning nr 4/2009, artiklarna 3 och 7.

Rådets förordning (EU) 2016/1103 av den 24 juni 2016 om genomförande av ett fördjupat samarbete på området för domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av domar i mål om makars förmögenhetsförhållanden (EUT L 183, 2016, s. 1).

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, artikel 47.

Anförda nationella bestämmelser

Lag 6/1985 av den 1 juli 1985 om domstolsväsendet (Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial) (BOE nr 157 av den 02/07/1985) (nedan kallad LOPJ), vilken är den lag som innehåller bestämmelser om spansk domstols behörighet.

I) Enligt artikel 22 *quater* ska spansk domstol i princip vara behörig

– c) i mål som rör personliga förhållanden och förmögenhetsförhållanden mellan makar, annullering av äktenskap, hemskillnad och äktenskapsskillnad och ändringar rörande dessa, under förutsättning att ingen annan utländsk domstol är behörig, när båda makarna har hemvist i Spanien när talan väcks eller har haft sin senaste hemvist i Spanien och en av dem bor där, eller när svaranden har hemvist i Spanien eller, vid gemensam ansökan, när en av makarna är bosatt i Spanien, eller när käranden har haft hemvist i Spanien i minst ett år efter att talan väcktes, eller när käranden är spansk medborgare och har haft hemvist i Spanien i minst sex månader innan talan väcktes, samt när båda makarna är spanska medborgare,

– d) i mål som rör släktskap och förhållandet mellan föräldrar och barn, skydd av barn och föräldraansvar, när barnet har hemvist i Spanien när talan väcks eller när käranden är spansk medborgare eller har hemvist i Spanien, eller, under alla förhållanden, har haft det i sex månader innan talan väcktes.

II) Artikel 22 *octies* har följande lydelse:

Spansk domstol är inte behörig i de fall där forumreglerna i spansk lag inte föreskriver någon sådan behörighet. Spansk domstol får emellertid inte förklara sig obehörig när tvisten har anknytning till Spanien och domstolarna i de olika stater som har anknytning till tvisten har förklarat sig obehöriga.

Civillagen (Código Civil)

I artikel 40 föreskrivs att för utövande av rättigheter och uppfyllande av förpliktelser på privaträttens område, ska fysiska personers hemvist i princip anses vara den ort där de är stadigvarande bosatta. Vad beträffar diplomater som på grund av sin tjänst är bosatta i utlandet och som åtnjuter exterritorialitetsrätt, ska de anses ha hemvist på den ort där de senast hade hemvist i Spanien.

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i målet vid den nationella domstolen

- 1 Parterna ingick äktenskap den 25 augusti 2010 på Spaniens ambassad i Guinea Bissau. Äktenskapet registrerades i det konsulära folkbokföringsregistret i Guinea Bissau. De har två barn som är födda den 10 oktober 2007 respektive den 30 juli 2012 i Manresa (Barcelona). Hustrun är spansk medborgare. Mannen är portugisisk medborgare. Barnen har spanskt och portugisiskt medborgarskap.
- 2 Makarna bodde i Guinea Bissau mellan augusti 2010 och februari 2015 och flyttade därefter till Republiken Togo. I juli 2018 separerade de. Sedan separationen har modern och barnen bott kvar i makarnas gemensamma bostad i Togo, medan mannen bor på ett hotell i samma land.
- 3 Båda makarna är anställda vid Europeiska kommissionens delegation i Togo. De tillhör yrkeskategorin kontraktsanställda. Enligt de handlingar som har getts in i målet får kontraktsanställda inte ställning som diplomater från en medlemsstat på grund av det kontraktsförhållande som de har med den institutionen. Kontraktsanställda har ställning som unionens diplomatiska företrädare i mottagarlandet, men i EU:s medlemsstater betraktas de bara som anställda i unionen. De har ställning som diplomater, men enbart i det land där de är bosatta och under den tid som uppdraget varar.
- 4 Den 6 mars 2019 väckte M P A talan om äktenskapsskillnad mot L C D A S N M T vid Juzgados de Primera Instancia de Manresa (förstainstansdomstolarna i Manresa) (Barcelona). Hon yrkade att domstolarna skulle döma till äktenskapsskillnad och besluta att makarnas förmögenhetsförhållanden skulle avvecklas, samt fastställa villkoren och formerna för utövandet av vårdnaden om och föräldraansvaret för barnen, fastställa ett underhållsbidrag för barnen samt reglera rätten att nyttja makarnas gemensamma bostad i Togo.
- 5 Den 3 juni 2019 beslutade domstolen i första instans att ta upp talan till prövning. Svaranden yrkade att domstolen skulle förklara sig sakna internationell behörighet, eftersom denne ansåg att spansk domstol inte var behörig att pröva talan. Genom beslut av den 9 september 2019 biföll domstolen svarandens yrkande och förklarade sig sakna internationell behörighet för att pröva talan. Domstolen i första instans grundar sitt beslut på att det inte finns någon hemvist i Spanien. Hustrun har överklagat detta beslut till den hänskjutande domstolen.

Parternas huvudsakliga argument i målet vid den nationella domstolen

- 6 **Hustrun** har gjort gällande att båda makarna har diplomatisk status i egenskap av anställda i Europeiska unionen och ackrediterade i mottagarländerna och att denna status beviljas av mottagarlandet och omfattar de underåriga barnen. Hon har som skriftlig bevisning åberopat den ”Laissez-passer” som hon betecknar som ett diplomatpass, diplomatiska kort som den afrikanska myndigheten utfärdat för henne och hennes barn, ett brev från EU:s chargé d’affaires i Republiken Togo

och förteckningen över diplomater vid EU:s delegation i Togo, i vilken makarna finns upptagna. Dessa handlingar ger stöd för bedömningen i punkt 3 ovan.

- 7 Enligt hustrun ska behörigheten att pröva talan om äktenskapsskillnad, föräldraansvar och underhållsbidrag fastställas i enlighet med EU-förordningarna på grundval av hemvist. Hon har vidare gjort gällande att i enlighet med artikel 40 i civillagen, är hennes hemvist inte den plats där hon tjänstgör som EU-tjänsteman, utan den plats där hon bodde innan hon fick den ställningen, det vill säga Spanien.
- 8 Hon har vidare gjort gällande att hon åtnjuter immunitet enligt artikel 31 i Wienkonventionen och att hennes yrkanden inte omfattas av undantagen i den artikeln.
- 9 Hon anser att det forum necessitatis som erkänns i de ovannämnda förordningarna ska tillämpas och hon har redogjort för den situation som de togolesiska domstolarna befinner sig i. Hon har åberopat rapporter från FN:s generalforsamlings människorättsråd (en från den 17 augusti 2016, i vilken det anges att domarna inte får lämplig och kontinuerlig utbildning och att en atmosfär av straffrihet råder när det gäller brott mot de mänskliga rättigheterna, och en från den 22 augusti 2016, av vilken framgår att Förenta nationerna känner oro när det gäller domstolsväsendets oberoende, tillgång till domstolsprövning och straffrihet för brott mot de mänskliga rättigheterna, och FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter konstaterar att personer som saknar juridiskt godkännande uppträder i domstolarna som förmedlare mellan vissa domare och parter, vilket anses uppmuntra till korrupcion) och påpekar att Kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor har uppmanat Togo att säkerställa att kvinnor verkligen får tillgång till domstolsprövning.
- 10 **Mannen** har hävdat att ingen av makarna tjänstgör som diplomat för sitt hemland, Spanien respektive Portugal, utan att de arbetar vid Europeiska kommissionens delegation i Togo som kontraktsanställda. Enligt mannen är ett "Laissez-passer" inte något diplomatpass utan en passersedel eller ett resedokument som gäller inom tredjeländer som inte är medlemmar i Europeiska unionen.
- 11 Mannen anser att Wienkonventionen inte är tillämplig, men däremot protokoll nr 7 om EU:s privilegier och immunitet, vilket dock bara är tillämpligt på handlingar som de företar som företrädare för det allmänna.
- 12 Enligt mannen ska forum necessitatis inte tillämpas.
- 13 Av dessa skäl har han gjort gällande att hemvisten är Togo och att spansk domstol inte är behörig enligt de tillämpliga förordningarna.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

Problemställningen

- 14 För att fastställa vilken domstol som har internationell behörighet för att pröva målet om äktenskapsskillnad, i vilket det även yrkats åtgärder avseende föräldraansvar, underhåll för barn och avveckling av makarnas förmögenhetsförhållanden, måste tre EU-förordningar beaktas, nämligen förordningarna nr 2201/2003, nr 4/2009 och nr 2016/1103. I dessa förordningar bygger forumreglerna på två grundläggande begrepp, nämligen hemvist och medborgarskap. Det viktigaste anknytningskriteriet för att fastställa vilken domstol som är behörig i förevarande fall är hemvisten, eftersom makarna har olika medborgarskap. I förordningarna i fråga klargörs det emellertid inte vad som avses med hemvist.
- 15 EU-domstolen har inte uttalat sig avseende begreppet hemvist för vuxna i samband med äktenskapsskillnad. De domar som meddelats handlar om hemvist för underåriga barn: dom av den 17 oktober 2018, UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:835), dom av den 8 juni 2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436), dom av den 9 oktober 2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268), dom av den 22 december 2010, Mercredi (C-497/10 PPU) och dom av den 2 april 2009, A (C-523/07, EU:C:2009:225). I de domarna har domstolen med avseende på underåriga barns hemvist
- noterat att förordning nr 2201/2003 inte innehåller någon definition av begreppet hemvist,
 - klargjort att det rör sig om ett självständigt unionsrättsligt begrepp, vilket innebär att det ska tolkas mot bakgrund av bestämmelsernas sammanhang och det mål som eftersträvas med förordningen, bland annat det mål som framgår av dess skäl 12, enligt vilket de behörighetsregler som fastställs i förordningen är utformade med hänsyn till barnets bästa och, i synnerhet, till kriteriet om närhet,
 - slagit fast att vid fastställandet av underåriga barns hemvist ska olika omständigheter beaktas, framför allt den plats där barnet i viss utsträckning är integrerat i socialt hänseende och familjehänseende, varvid vistelsens varaktighet och regelbundenhet, villkoren för och skälen till vistelsen i en medlemsstat ska beaktas, även om barnets vistelse i en viss stat inte i sig är avgörande för att det ska anses ha hemvist i den staten. Det kan utgöra ett indicium, men det ska bedömas tillsammans med andra omständigheter. Barnets nationalitet, skolförhållanden och språkkunskaper får också beaktas, liksom dess familjerelationer och sociala relationer. Det som dock alltid krävs är att barnet vid något tillfälle har varit fysiskt närvarande i medlemsstaten.
- 16 Det finns ingen rättspraxis rörande begreppet makarnas hemvist för att fastställa domstols behörighet vid en talan om äktenskapsskillnad. Det finns heller ingen

rättspraxis rörande barnens hemvist i ett sådant fall som det nu aktuella, det vill säga vilken betydelse en diplomatisk eller annan motsvarande ställning, så som ställningen för personer som utför uppgifter som anställda i Europeiska unionen och som är stationerade i tredjeländer för att utföra dessa uppgifter, har vid fastställandet av hemvisten.

Nationella rättsliga begrepp ska inte tillämpas

- 17 Den hänskjutande domstolen anser att artikel 40 i den spanska civillagen, till vilken käranden har hänvisat som grund för spansk domstols behörighet, inte är tillämplig, eftersom det av EU-domstolens praxis rörande underåriga barns hemvist tydligt framgår att begreppet hemvist utgör ett självständigt unionsrättsligt begrepp och att medlemsstaternas nationella lagstiftning inte ska tillämpas för att fastställa dess betydelse och räckvidd.

Begreppet makarnas hemvist vid fastställandet av behörigheten att pröva talan om äktenskapsskillnad och underhållsbidrag

- 18 För att avgöra vilken hemvisten är för de makar som har ansökt om äktenskapsskillnad är det nödvändigt att fastställa huruvida makarnas vistelse i ett land som Togo är tillfällig, stadigvarande eller varaktig. Det bör beaktas att vistelsen i Togo har ett direkt samband med utförandet av deras uppgifter som anställda vid Europeiska kommissionen och att den kan variera beroende på vilka uppgifterna är och vilka behov kommissionen har. Frågan är om deras ställning som anställda i Europeiska unionen utgör en avgörande omständighet för att slå fast att de inte har hemvist i Togo i den mening som avses i artikel 3 i förordning nr 2201/2003 och i artikel 3 i förordning nr 4/2009. Frågan är också huruvida den anknytning som modern har genom sitt medborgarskap (spanskt), hennes hemvist i Spanien innan hon gifte sig, ett av barnens medborgarskap och deras födelseplats (Spanien) får beaktas vid fastställandet av hemvisten.

Begreppet hemvist för underåriga barn till Europeiska unionens kontraktsanställda

- 19 Om föräldrarnas ställning som Europeiska unionens kontraktsanställda har betydelse vid fastställandet av deras hemvist på så sätt att vistelsen i Togo inte anses vara avgörande för detta fastställande, frågar sig den hänskjutande domstolen om den hemvist som följer av denna ställning påverkar fastställandet av de underåriga barnens hemvist.

Tolkning av artiklarna 6, 7 och 14 i förordning nr 2201/2003

- 20 Om ställningen som anställda i Europeiska unionen inte har någon betydelse för fastställandet av makarnas hemvist i en medlemsstat, hyser den hänskjutande domstolen tvivel om huruvida bestämmelserna om behörighet i övriga fall i förordning nr 2201/2003 (artikel 7 för äktenskapsskillnad och artikel 14 för

föräldraansvar) ska tillämpas och vilken betydelse artikel 6 i förordningen har för tillämpningen av bestämmelserna om behörighet i övriga fall.

- 21 Artikel 6 skulle i det här fallet kunna förhindra en tillämpning av artiklarna 7 och 14 och därmed tillämpningen av nationella lagar om fastställande av behörighet i mål om äktenskapsskillnad och föräldraansvar. Svaranden är portugisisk medborgare (han är medborgare i en medlemsstat), varför frågan uppkommer huruvida
- a) talan mot honom enligt artikel 6 får väckas vid en annan medlemsstats domstolar (i förevarande fall Spanien) i enlighet med artiklarna 3, 4 och 5 i förordningen och det därmed inte är möjligt att tillämpa de spanska nationella bestämmelserna, vilket artiklarna 7 och 14 i förordningen medger, eller
 - b) om ställningen som medborgare i en medlemsstat inte utesluter att talan får väckas mot honom enligt de nationella bestämmelserna i en annan medlemsstat, när ingen medlemsstat är behörig enligt förordningen. Omständigheterna här skiljer sig från omständigheterna i det mål som ledde fram till domen av den 29 november 2007, Sundelind López, C-68/07, EU:C:2007:740, i vilket svaranden inte var medborgare i en medlemsstat.

Frågan huruvida artikel 47 i stadgan har åsidosatts

- 22 Den hänskjutande domstolen undrar huruvida det i ett fall som det här aktuella, i vilket makarna har stark anknytning till medlemsstater (medborgarskap, tidigare hemvist), strider mot artikel 47 i stadgan att förordning nr 2201/2003 inte medger någon tillämpning av nationell lagstiftning för att fastställa statens behörighet eller om ingen medlemsstat är behörig vid en tillämpning av denna lagstiftning, när det föreligger välgrundade tvivel avseende opartiskhet eller oberoende hos domstolarna i det tredjelandet.

Frågan huruvida förutsättningarna för forum necessitatis i förordning nr 4/2009 behöver fastställas

- 23 Om ställningen som anställda i Europeiska unionen inte medför att de anses ha hemvist i någon medlemsstat och bestämmelsen om behörighet i övriga fall är tillämplig, är spansk domstol med hänsyn till moderns medborgarskap behörig att pröva talan om åtgärder avseende föräldraansvar i enlighet med artikel 22 quater d) LOPJ. Spansk domstol är inte behörig att pröva talan om äktenskapsskillnad enligt artikel 22 quater c) LOPJ. Spansk domstol är inte heller behörig att fastställa underhållsbidrag för barnen enligt förordning nr 4/2009, som inte innehåller någon bestämmelse om behörighet i övriga fall. Regeln i artikel 3 d är inte tillämplig, eftersom behörigheten grundas på medborgarskap.
- 24 Det är nödvändigt att EU-domstolen klargör hur forum necessitatis i artikel 7 i förordningen ska tolkas och att den preciserar

- vilka villkor som ska vara uppfyllda för att det ska anses att ett förfarande inte rimligen kan inledas eller genomföras eller visar sig vara omöjligt i ett tredjeland till vilket tvisten har nära anknytning (i förevarande fall Togo),
- huruvida parten måste styrka att denne har inlett eller försökt att inleda förfarandet i den staten med negativt resultat, och
- huruvida någon av parternas medborgarskap är tillräckligt för att det ska anses föreligga en tillräcklig anknytning till medlemsstaten.

ARBETS
DOKUMENT